

TELEVİZYONDA BİR AİLE DİZİSİ OLARAK 'DALLAS' ve DİZİDEKİ AHLÂKSAL MESAJ*

Yazan: M. BAİER**

Çev: Yrd. Doç. Dr. İsmail DOĞAN***

GİRİŞ

Genel bir kaniya göre "Dallas", paranın, iktidarın, kapitalizm ve fallokrasi (kadının erkek tarafından ezilmesi) nin savunulmasını amaçlayan egemen ideolojinin saf bir ürünüdür.

Dizi gerçekte, bütünlüğünü koruyan ve liberal ekonomik sistem sayesinde ülkenin en büyük çokuluslu şirketleri düzeyine yükselmeyi başaran ailenin övgüsünü yapar görünmektedir. Liberal ekonomik sistem sınıf çatışmalarının, siyaset dünyası ile burjuvazinin ve hatta bizzat girişimci burjuvazinin böğründeki çatışmaların varlığını önleyememektedir. Bu durumda *Alain Schiffres*'in dediği gibi, "sefil ve yoksul olmaktan, zalim ve zengin olmak yeğdir."¹ biçiminde bir ahlakî anlayışa yol açılmış olmaktadır. Öte yandan yasalar da başarı ve toplumsal statü değişimine imkan tanımaktadır. Uluslararası kontekste yerini alan bu ideoloji bir yandan her ne kadar doğru olmasa da liberal sistemin doğal kurallarıyla Amerikan nüfuzunun onaylanmasını, öte yandan aynı sistemin sömürge ülkelere de hizmet edebileceğini telkin emektedir.

Bu yaklaşım önsel (a priori) olarak yanlış değildir. Ancak, belirtmek gerekir ki Amerikan kültürü uluslararası bir model kurmamaktadır. Bu nedenle Amerikan kültür emperyalizmi Unesco'nun Meksika'daki bir kongresinde *Jack Lang*'ın alkışlarla karşılanan bir takdiminde olduğu gibi sık sık suçlanmaktadır². Öyle görünüyor ki bu açıklama bir ön-

* Bu metin, Frederic Bon'un "Avignon'lu kız" üzerine yaptığı araştırmaların bir değerlendirme denemesidir. Bkz: Bon (Frederic): "Comment est faite la Demoisselle d'Avignon", in *Revue Française de Science Politique*, aout-sept. 78, pp. 643—667.

** M. Baier, "La Morale de Dallas", *Les Temps Modernes*, 41 C. Année, Septembre 1984, NC 458, s. 589—616.

*** Ankara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Fakültesi Eğitimin Sosyal ve Tarihi Temelleri Anabilim Dalı Öğretim Üyesi.

1 Schiffres (Alain): "Dallas: flagrant Delly"; in *Nouvel Observateur* 15 Mai 1982, pp. 78—89.

2 Cf. Niedergang (Marcel); *Le Monde*, 30 Juillet 1982.

yargıyı ortaya koymaktadır. Bir yandan dizi dışında ve çok genel bir noktadan "Dallas" diğer bütün Amerikan dizileri gibi iddiasız ve üstelik egemen ideolojik değerleri telkin etmemektedir. Öte yandan egemen ideoloji paradigmasına aşırı ayrıcalık vermektedir. Buna göre "Dallas" gelişiyor çünkü milyonlarca kişi uyuşturulmakta ve Amerikan ideolojisi tarafından aldatılmaktadır.

Bir başka açıdan, kabul edilmelidir ki bu çifte önyargı "Dallas"ın başarısını yadsımaktadır. Çünkü bu dizinin iç örgüsü dikkate alındığında Dallas'ın bu ölçüte göre evrensel kategorilere dayandığı görülecektir. Tahmin edileceği üzere bizim bu konudaki akıl yürütmemiz "Dallas" bir efsane gibi sunulmaktadır şeklindeki temel düşünceye dayanmaktadır. Herşeyden önce hikâyenin akışı şudur: Başlangıçtaki kurulu düzen yıkılmakta, onu büyük bir düzensizlik izlemekte, bu durum hikâyenin bütün akışı içinde ilkinden farklı fakat antithetik olmayan yeni bir düzen kurma ve bu düzensizliği dengeleme girişimi olarak sürüp gitmektedir. Daha sonra dizinin iç örgüsü basit ikili ya da üçlü, hikâyenin akışı boyunca ısrarlı bir şekilde yeniden oluşan bir kaç karşıtlık üzerine kurulmaktadır. Nihayet bu iç örgü oldukça karmaşıktır, bilinç derecesi değişen tamamlayıcı açıklamaların çok farklı nitelik ve düzeylerine göre şekillenmektedir. Bazı açıklamalar dikkatli bir izleyici için yeteri kadar açık ise de, amacı laf kalabalığı ile mesajı güçlendirmek olan diğer açıklamalar da gizli kalmakta, bu nedenle daha ince bir analizi gerekli kılmaktadır.

M. B.

— I —

Genel bir değerlendirme yapmadan önce özetin sıkıcı ve fakat gerekli bir kesiti üzerinde durmak yararlı olacaktır:

Perde! can çekişen *Sam Southfork* üzerinde açılır. Ölmeden önce yegane mirasçısı kızı Ellie'ye kendisi için yaşadığı çiftliğin korunmasını vasiyet eder: Kızına kendi arazisi üzerinde kim olursa olsun petrol kuyuları açmasına izin vermemesi konusunda güvence vermesini ister.

Çiftlikte petrol üretimi konusunda ortak olan *Jock Ewing* ve *Digger Barnes* son başarılarını kutlamalarına rağmen sık sık kavga etmekten geri durmamaktadırlar: Digger, çalışmaktan çok içmeyi ve parasını gelişigüzel savurmaya alışkanlık haline getirmiştir. O, *Ellie Southfork*'a aşık olur, böylelikle de onu *Sam Southfork*'un toprakları üzerinde petrol kuyuları açmaya ikna edebileceğini ümit eder. *Ellie*'nin babasına verdiği

1 Raintree (Lee): *Dallas*, éditions Robert Laffont, Paris 1981, 336 s.

söze ihanete zorlar. *Jock*, buna isyan eder; en sonunda *Digger*'la dövüşecek noktaya gelir. Onu çok ağır bir hakaretle ve üstelik hiçbir şey vermeden çiftlikten kovar. Bu aşamada seyirci olarak tam bir depresyon halindeyiz: çiftlik tehlikededir ve *Digger* topraklar üzerinde petrol bulamaz. Küçük düşmüş hisseder, bunun üzerine kendini içkiye verir. İdealleri uğruna yerlilere karşı sonuna kadar savaşıyan atalarını örnek alan *Ellie*, bu nostaljik duygular adına *Digger*'i kovar.

Jock için aksine işler yolundadır. *Ellie*'ye mali yardım önerir. Aralarında kısa zamanda evliliğe varan bir aşk doğar. *Jock*'ın amacı, yolunun üzerindeki mevcut ve ortaya çıkabilecek tüm engellere karşı gerekirse zor kullanarak ortadan kaldırmak suretiyle kısa sürede zengin olmaktır. Bir diğer hedefi de kuşkusuz çok çocuklu bir aile reisi olmaktır.

Birlikteliklerinin ilk ürünü kısaca J.R. olarak adlandırılan *John Ross*'tır. *Ellie*, *Digger Barnes*'ın Güney Amerika'ya petrol kuyuları açmaya gittiğini öğrenir. *Jock*'a gelince, o da üst düzeyde dolaplar çevirmektedir: Bu kez bir senatörü satın almıştır. J.R. büyümekte, giderek *Jock*'a benzemektedir. Babası, çocukluğundan itibaren onu *Ewing Petrol*'ü geri almak için hazırlamaktadır. Bu nedenle daha o dönemde J.R.'ı şantiyelere götürür. Bir ikinci çocuk, *Gary* doğar. Sonra bir üçüncü *Bobby*. *Ellie* tesadüfen *Digger Barnes*'ın savaş için* Avrupa'ya gittiğini öğrenir. *Jock* uzun yıllar bir metres edinir ve bu kadını bir şarkıcı yapmayı dener. Durumu öğrenen *Ellie* gayet rahat ve tehlikesiz bir biçimde kadını ortadan kaldırır.

Yıllar geçer ve çocuklar büyürler. Kişiliği ile daha çok babasına benzeyen J.R. oldukça başarılı bir öğrencidir. Onbeş yaşına geldiğinde ilk cinsel deneyimini kazanır: Bu ilişki anormal bir biçimde ve kendisinden iki kat büyük bir kadın ile gerçekleşir. *Gary*, J.R.'ın aksine kötü, başarısız bir öğrencidir. Ergenlikten beri alkol bağımlısıdır, çiftlik yönetiminin geri alınmasını devamlı surette kafasına işleyen annesi tarafından yetiştirilmektedir. Ancak onun bu görevi hiç sevmediğini annesi bilmemektedir. *Bobby*'e gelince, o yalnız bir çocuktur, anne ve babasından hiçbiri kendisiyle meşgul olmamaktadır: "Beni ne Üniversiteye ne de çiftliğe yöneltiyorlar. Benden, fazla bir beklentileri yok" (s. 111). O nedenle, Üniversiteyi bitirdikten sonra *Viet-nam*'a gitmek için başvurusunu yapar. Gitmeden önce, ilk cinsel deneyimlerini öğrenci ortamında ve yaşıtı olan kızlarla kazanır.

* Burada sözkonusu edilen savaşın Viet-nam olması muhtemeldir. Çünkü bu ifadeyi izleyen paragrafta *Bobby*'nin de bu savaşa gittiği yazılır. (Ç.N.)

Savaş dönüşü daha olgun ve oturaklı olan Bobby, o anda J.R. tarafından yönetilen *Ewing Petrol*'de sosyal ilişkiler görevini üstlenir. Gary ise çiftliğin ufak tefek işleri ile uğraşmaktadır.

Artık her üç Ewing oğlu için evlenme zamanı gelmiştir. Bu hususta öncelik Gary'nindir. Annesinin isteği üzerine bir garson kız olan Maureen ile evlenir. Fakat Gary etilen bağımlıdır (= ethylique). Bu nedenle zehirlenmekten kurtalmak için çok acele karısından ayrılmak zorunda kalmıştır. Yokluğunda J.R. Maureen'in aşığı olur ve ona Lucy adında bir kız çocuğu verir. Bu ilişki herkesten gizli tutulur. Kür dönüşünde karısıyla J.R. arasındaki ilişkiyi öğrenen Gary sersemleşir, karısını kovar ve *Southfork*'u belki de ebediyen terkeder.

J.R. Maureen'ı tekrar bulur, Lucy'i ondan geri alır ve bir şantajla Teksas'ı terke zorlar. Uzun yıllar sonra J.R. petrolle dolu olduğu kaşku götürmeyen topraklara el koymak için 1975 Teksas güzeli seçilen Sue Ellen ile evlenir. Fakat Sue Ellen hep kendisiyle meşgul olmakta ve çiftlikten nefret etmektedir. J.R. ise kendisine yaklaşan bütün kadınları metres edinme özelliğini sürdürmektedir. Bu kadınların ücretini ödemekte ve onlarla başlangıçtakine benzer cinsel ilişkiler kurmaktadır. Uzun sürgün yıllarından sonra Digger Barnes iki çocuğu ile geri döner: Cliff, genç ve ihtirash bir avukat; Pamela kendi alıntıları ile bir reklam şirketinin yöneticiliğini yapan genç, alımlı bir kızdır. Bobby ve Pamela annesinin haberi olmadan evlenirler. Anne ve babaları bu durumu öğrendiklerinde onlara şiddetle karşı çıkarlar. Cliff Barnes'a göre Ewing'ler bütün bölgesi yasa dışı olarak sömürmektedirler. O nedenle yapılacak olan tek şey onlarla mücadele etmektir. J.R. Ewing "onların evliliklerini bozmak için elden gelen herşeyin yapılması gerektiğini" (s. 165) açıkça ifade eder. Yalnızca Pamela'nın kendisine Lucy'nin eğitimi ve ergenlik sorunlarıyla, bahçe işlerinde yardımcı olmayı önerdiği Ellie Ewing onların evliliklerini onaylayan tek kişidir.

Bobby ve J.R. arasındaki ilişkiler giderek gerginleşir. Bobby ve Pamela, JR'ın kendilerini ayırma girişimlerini genellikle boşa çıkarırlar. Öte yandan Bobby, Cliff Barnes'ın Ewing Petrol hakkında açtığı bir davada JR'ın çevirdiği dümenleri kapatmayı güçlükle kabul eder.

Sonunda girişim ahlakını yüceltmek için Ewing Petrol'e yönetici olmak ister: Bobby, hile ve entrikaya dayalı Ewing Petrol'ün gücünü uzun bir süre devam ettireceğine inanmamaktadır.

Pamela'nın hamileliği için Southfork çiftliğinde bir parti verilir. Bütün Barnes'lar bu partiye davet edilir. Cliff bu daveti reddeder. Dig-

ger ve *Ellie* büyük bir heyecanla davette bir araya gelir, ilk günkü duygularla başbaşa kalırlar. *Ellie*, *Jock* ve *Digger*'ı *Pamela*'nın doğacak çocuğundan, her ikisinin birer büyük baba olacaklarından söz ederek barıştırmaya çalışır.

Fakat parti *Ellie*'nin bütün bu iyi niyetli çabalarına rağmen kötü gelişir. *Digger*, *Jock*'a sitem eder: "Kızım senin evinde (...) Sen karımı ve kızımı benden aldın. Kimbilir birgün torunlarımı da benden alacaksın?" (s. 327); *Jock* bir hayli kıvgındır, herkesin gözü önünde küçük düşürülmüştür. Ancak gerilimi J.R. kazanır: düşen ve çocuk düşüren *Pamela*'yı itip kakar. *Bobby*, kardeşini öldürmeye yeltenir, *Ellie* buna engel olur: "Evimde Habil ve Kabil gerilimi istemiyorum" (s. 336).

II. Bölüm² anne ve babanın belli belirsiz mutluluk görüntüleri üzerine açılır. *Sue Ellen* bir erkek çocuğa sahip olmuştur: J.R. Herkes onu J.R.'ın oğlu sanmaktadır. Gerçekte o, *Sue Ellen*'in *Cliff Barnes* ile geçmişteki bir ilişki ürünüdür. Kısa bir süre ve mutlu bir biçimde çiftliği yöneten *Bobby* ailesine karısının hamile olduğunu duyurur: "sonunda meşru bir mirasçı" (s. 221) diye *Sue Ellen*'a haykırır. Ne var ki, *Pamela* bu çocuğu uzun zaman kazanamayacaktır. Bu yüzden *Pamela* ve *Bobby*'nin mutlulukları kısa sürmüştür.

Diger Barnes uzun süre çektiği etilen bağımlılığından ve bir ihtimalle *Cliff*, *Pamela* ve junior J.R.'ın da uğramış olabileceği kalıtsal bir hastalıktan ölür.

Sue Ellen'ın kız kardeşi *Krislin* bir süre geçirmek üzere *Southfork*'a gelir. J.R. onun kalmasını uygun görür, üstelik onu kendisine metres edinir. Öte yandan J.R. giderek tehlikeli ve karanlık işlere girmektedir: Babasının muhalefetine rağmen para bulabilme adına çiftliği ipotek ederek Güney Asya'da yatırım yapmayı planlamaktadır. Ayrıca *Southfork* çiftliğinde kuyu açmayı da tasarlamaktadır. *Bobby*, onun bu tasarımlarını öğrenir, ailesini durumdan haberdar eder. J.R. çiftlik üzerindeki ipotegi kaldırır, fakat Güney Asya'da petrol kuyularını millileştirmeyi şiddetle arzulayan bir ihtilal patlak verir. J.R. bütün hakkını, paylarını birleştirerek kandırdığı insanlara geri satar. *Jock* bu gelişmeden hoşnut değildir. O nedenle J.R.'ı *Southfork*'u kaybetme riskine girmiş olmaktan, topraklarında kuyu açmayı arzulamış olmaktan dolayı şiddetle azarlar.

Bobby'nin durumu oldukça güçtür, kardeşi JR'ın karanlık çabalarını ele verir, onunla gerektiğinde yüzyüze kavga eder ama başkalarına karşı da savunmaktan geri durmaz.

² Hirschfeld (Burt): *Les Maitres de Dallas*, Paris, Editions Robert Laffont, 1981, s. 348. (Metnin yazarı koleksiyonu okuduğunu belirtmektedir).

JR tarafından terkedilen ve küçük düşürülen *Kristin* intikam almak ister ve onun en çok gayri meşru olan bazı eylemlerini açığa çıkarır. Bunu öğrenen JR onu *Teksas*'ı terke zorlar.

Kristin çok karardır, *Bobby*'nin yardım ve desteğini kazanmayı dener. Sonuçta bu kararlı dürüstlük ve öngörü onun samimiyetinin ardındaki sahtekarlığı farketmesine neden olur, dolayısıyla da vaadlerini reddeder.

JR, machiavalist çerçeve ve sınırlar içinde olanca gücüyle çarpışır, Kardeşi *Gary*'nin 'Southfork'a tekrar dönmesini önlemek için "kardeşinin kızı" olan *Lucy*'yi yelkensisiz bir ikbal avcısı ile evlendirmeyi düşünür ve bu nedenle onları *Chicago*'ya gönderirir. Bu şekilde geri dönmek için *Gary*'nin hiçbir gerekçesi kalmayacaktı. J.R.'ın bu girişimi sonuç vermedi.

Kuşkusuz hepsi bu kadar değil. *Cliff Barnes*, henüz *Bobby* tarafından işletilen 23 kuyudan elde edilen kârın yarısının kendisine verildiğine dair habasından kalan bir belgeyi ele geçirir. Durumu öğrenen J.R. derhal kuyuları kapatır: "Pek' der J.R. *Bobby*'e, -bu kuyuları açarak üvey kardeşini zengin mi etmek istiyorsun?" (s. 257). Buna çok kızan *Bobby* ve *Pamela Dallas*'ı terkederler: "Ben J.R. ile aynı çatı altında yaşayamam" (s. 334). *Sue Ellen*'in bütünü dikkati istediği herşeyi elde eden J.R.'ın üzerindedir: *Gary* ve *Bobby*'nin çiftlikten uzaklaşması, *Maureen* ve *Kristin*'a sahip oluşu ve dolandırdığı ortaklar.

Bir akşam J.R. bürosunda silahlı saldırıya uğrar. *Bobby* ve *Pamela* aniden *Southfork*'a dönerler. J.R. oldukça ağır bir yara almıştır. Dizinin bu bölümü "J.R.'a kim ateş etti?" sorusunun sıkıcı tekrarı ile sona erer.

Seyircinin de bildiği gibi buraya kadar dizinin beş bölümü irdelendi. Bunun bir çok nedenleri vardır. Herşeyden önce dizi beş bölümle bitmektedir. Devam eden bölümleri sürekli mümkün olduğu için bu durum bütünsel bir incelemeyi engellemektedir. Dahası bizim irdetememiz kitaptan hareketle olduğundan, geçici görüntülerin hatırlanmasına değil stabil materyale dayanmaktayız. Zaten bugüne kadar on bölüm yayımlandı*. İrdelemeyi iki kitapla sınırladık, bu bize bazı değişkenlerin yanıtmasını önlemeyi ve konuya en iyi bir biçimde egemen olmamızı sağladı. Nihayet ve özellikle böyle bir metod, sonraki öykülerin tümünün dokusunu kuran sağlam bir metin ortaya koymak için yeterlidir.

* 1991 yılı itibarıyla başlangıçtan bugüne tam onaltı yıllık bir geçmişe sahip olan bu dizi birbirini izleyen ilk üç dönemde 56'şar bölüm halinde yayımlanmıştır. 3. ve 4. dönemi müteakip dizinin 13 Mayıs 1991 de Amerika'da ekranlara veda edeceği belirtilmektedir. *Bkz.* Reha Erus, "Goodby Dallas", *Sabah / Melodi*, 1 Nisan 1991, s. 4.

— II —

Metni ayrıntılı olarak irdelemeyi amaçlamaktayız. İlk olarak olayları farklılık ve önemine göre kronolojik bir düzende ele alıyoruz. *Marcel Mauss*'un ünlü değişme yasaları dışında, daha çok bir betimleme ile bir anlamın ifadesi sözkonusudur. İkinci aşamada aynı olayların daha çok formel olan bir irdelenmesi denenecektir. Son aşamada ise değerlendirmemizin formel içermeleri ele alınacaktır.

“Dallas” öykünün tümünde ortaya çıkmıyor, çünkü olayların akışına bağlı olarak başlangıçtan beri süregelen bir düzensizlik hüküm sürmektedir. Bir çok kesitler içinde bu düzensizlik karakteristik bir durum arz etmektedir.

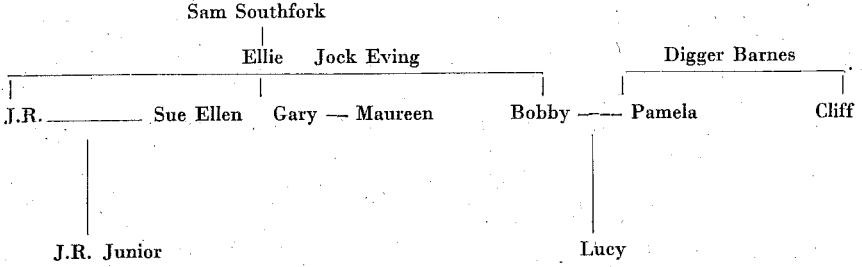
Herşeyden önce satır araları ile kısa bir kesit sunmak gerekir: *Ellie*'nin babası *Sam Southfork* adını ve çiftlik yönetimini sürdüreceği bir erkek evlada sahip olamadı. O bir kadının toplumsal statüsüne karşıdır, oysa hem çiftlik yönetimi, hem de soyadı bir kadın olan kızı *Ellie*'ye kalmıştır. *Ellie* de evlenerek onun soyadını kaybeder ama çiftliği korur. Bu durum ona ölüm döşegindeki babasına verdiği sözü hatırlatır: “Topraklarımızı delik deşik etmek istiyorlar... Onlara fırsat verme” (*Dallas*, ss. 8-9). Fakat *Ellie* babasına verdiği söze çok çabuk ihanet eder: Bu kısa sürede onun nikahsız eşi *Digger Barnes*, *Southfork*'ta kuyular açar. Ailenin (soyun) bu bozulması sembolik tarzın onaylanması anlamına gelmektedir. *Digger Barnes*, *Southfork*'ta petrol bulamaz ve *Ellie* çiftlikteki doğal zenginliklerin yıkılışına tanık olur. Karmaşa, erkek torunların yokluğa ve verilen söze ihanet ile soyu karakterize eden bir boşluktan meydana gelmektedir.

Öykünün başında ortaya çıkan ikinci düzensizlik bir değişme yokluğunun bulunmayışından ileri gelmektedir. Daha önceleri birbirleriyle yardımlaşan *Jock Ewing* ve *Digger Barnes* arasındaki bu etkileşim *Jock*'ın *Ewing*'in elinden herşeyi alıp onu kovması ile sona erer. *Jock*, *Ewing*'den *Ellie*'yi, parayı, petrolü, çiftliği ve toprakların tüm imtiyazlarını alır. Buna karşılık olarak kendisine hiçbir şey vermez: (*Jock*, *Ellie*'den *Barnes*'i uzaklaştırmak için herşeyi hazırlamıştı (...) Ancak o *Ellie*'yi, daha çok ta parayı ve iktidarı (erk / güç) istiyordu” (*Dallas*, s. 50). Burada evlilik ve maddi düzenlemelere ilişkin değişmede kadının eksikliği, yokluğu vurgulanmaktadır.

Başlangıçtaki düzensizlik öykünün diğer bölümlerinde de belirleyici olmaktadır. Olayların çoğu *Ewing* ailesi ile *Barnes* ailesi ve bunların herbirinin çocukları arasındaki çatışmalarla ilgilidir. Öykü takibeden sa-

tırlarda görüleceği üzere her iki soydan büyük ve geniş bir aile meydana getirmektedir. Her ne kadar Ewingler ve bunlardan J.R. temel yararın merkezi olarak görünüyorsa da kuşaklar ve karşıtlıklar arasındaki kuşaklar dizinin başlıca konusunu teşkil etmektedir. Analizin olanca hedefi ilişkiler düzenini yeniden oluşturmak zorundadır.

İKİ AİLENİN SOYAĞACI (ŞECERE)

GERÇEK SOYAĞACI (Babalık açısından)

Daha önce belirtmiş olduğumuz çifte düzensizliğe yeniden dönersek, öykünün tüm bölümleri bir dengeleme girişimidir. Fakat bu görüldüğü gibi basit değildir, bu nedenle sözkonusu girişim karşıt baskı ve zorlamaları da beraberinde getirir. Bir merkez kaç kuvvetin etkisi altında her iki soy da durgunluktan nefret ederler; bu rekabetin koruyucu odakları ise *J.R. Ewing* ve *Cliff Barnes*'tır. Bu son, onun "bölük pörçük olacağını ve onlar ile bitmiş olduğunda ondan hiçbir şey kalmayacağını" (*Les Maitres de Dallas*, s. 84) bildiriyor. Aynı şekilde J.R. Barnes'lara karşı gelmede hiç tereddüt etmemektedir; Barnes'lara biraz kâr getireceğini öğrendiğinde kuyuları hemen kapatır. J.R. ve Cliff babalarının rekabet meşalesiyle toparlanırlar ve bu nedenle daha da ileri giderler, üstelik birbirlerini hiç beğenmemektedirler.

Digger Barnes oğlunu eleştirmekte ve ona "Jock Ewing'in kendilerini engellemeyi asla başaramadığını, ayrıca onun kendine ait olanları da ele geçirmek istediğini" (ibid., s. 84) söylemektedir. Aynı şekilde J. Ewing

de oğluna şöyle der: “senin yüzünden çiftliği kaybetme korkusunu unuttamıyorum J.R.” (İbid., s. 13). Soyun yıkılışı ve değişiminin olmayışı başlıca etken olarak J.R. Ewing ve Cliff Barnes’ın aşırılıklarının da en son kertesidir.

Bir merkez kaç kuvvetin etkisi altında iki aile (Barnes ve Ewing’ler) Pamela ve Bobby Ewing’in aracılıklarıyla barışmayı denerler. Bobby ve Pamela yollarının tüm engellerine rağmen saf bir aşkla birbirlerini severler ve evlenirler: Kendilerine sunulan ekstra evlilik seçeneklerini büyük bir kararlılıkla reddederler. Öykü onların bu kararlı tutumlarıyla ilgili bir çok kesit sunmaktadır. J.R. bu konuda hiç direnmemekte, giderek metreslerini de çoğaltmaktadır. Uzun yıllar bir tek metresi olan sonunda onunla da evlenen Jock ise böyle değildir. Buna karşılık Pamela ve Bobby birbirlerine sadık kalırlar. Pamela babası Digger Barnes’a Bobby ise ebeveyni Jock ve Ellie’ye benzemektedir. Böylece onların ataları Southfork’tur. Zaten Pamela ve Bobby her iki soyun bütün temellerini temsil eden bir kuşağa sahip olmaya adaydırlar. Dizi boyunca bu işlevi yerine getirecek bir çocuğa sahip olmayı umutsuzca denerler. Sonunda Bobby, Barnes soyu ile olmaktan çok mutludur ve kendi soyunu aksine olarak böyle bir soya dayanmayı bir nâkisa (eksiklik, olumsuzluk) kabul etmemektedir. Bu nedenledir ki Bobby dizinin sonunda Dallas’ı terketme kararı alır, çünkü J.R. bir kez daha Barnes’ların elinden herşeyi alır.

Üzerinde bir değerlendirme yaptığımız dizinin sonuna henüz gelinmediğini belirtelim. Merkez kaç ve merkezi güç öykünün sonuna taşınacak olan bu buruk mücadeleyi sürdürürler.

— III —

Temel öğelerin kronolojik düzen içinde verildiği bu özetten sonra, onların nasıl yapılandıklarını görelim. Bu yüzden evlilik kurumuna ilişkin değişimler ve aileler üzerinde duracağız. Dizinin temel yapısını temsil eden 3 Ewing kardeşten başlayarak onları irdeliyeceğiz. Genel yapılanma onların kendi aralarındaki karşıtlıklarıdır. Her defasında bu karşıtlıkları kavgaya varmaya kadar ileri götürürler.

Üç kardeşten her biri soya (aile) özgü davranışları içselleştirmişlerdir. J.R., Ewing sayılmayarak aileyi temsil etmektedir. Jock tarafından yetiştirildi, Ewing Petrol’ü tekrar ele geçirdi, onun işlerini ve babasının dolaplarını çevirmeyi sürdürdü; bu bakımdan onu babasının bir kopyesi saymak mümkündür. “J.R. yaşlı kurdu bir gölge gibi izliyordu. Jock

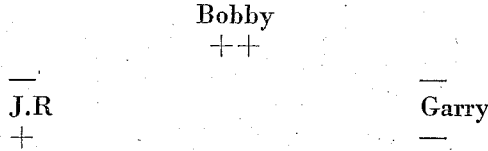
Ewing aksırdığında J.R. burnunu siliyordu.” (*Dallas*, s. 103)l Vaktiyle soy töreye uygun (meşru) değildi. Öte yandan J.R. Southfork soyunu temsil etmemektedir: O, Southfork'ta yeni kuyular açmaya girişir ve çevirdiği dolaplardan biri sırasında işi çiftliği ipotek ettirmeğe kadar vardırır. Bir başka biçimde J.R., *Ewing* soyadını bütünüyle temsil etmemektedir: Sözelimi çiftliği ipotek ettiğinde babası tarafından şiddetle azarlanmıştı. “Senin yüzünden çiftliği kaybetme korkusu yaşadığımızı unutamıyorum J.R.” (*Les Maitres de Dallas*, s. 13).

Gary de Southfork sayılmayarak soyu temsil etmektedir: O, annesi tarafından yetiştirilmiştir, kendisine bu terbiye içinde çiftlik yönetiminin geri alınması telkin edilmişti. J.R.'ın karşısında *Gary* soyun adeta bir negatifi gibidir buna karşılık annesinin dileği olan çiftlik yönetimini geri almaz ve *Dallas*'ı terkeder: “Çiftliğin bu çirkinliğini yönetme arzusu kendisine asla sorulmadı ve o yıllardan beri tüm akşamları ve hafta sonlarını bu işi sevip sevmeyeğine dair kendisinin dikkate alınmadığı bir psikolojik yalnızlık içinde geçirdi.” (*Dallas*, ss. 103–104). O nedenle, *Gary* baba soyunun özelliklerini taşımamaktadır. Kuşkusuz bu özellik töreye uygun bir gelişme sonucu değildir. Ancak *Gary*, *Ewing* soyuna yakışır bir temsilci (üye) değildir.

Bobby, *Ewing-Southfork* soyunun ortak özelliklerine sahiptir. O her iki soya dair tüm özellikleri kendi nünyesinde taşır. Her iki annesinin tarafından eğitildiği için her iki eğitim (yetişme) özelliklerini gösterir. Eşsiz bir coşku ve dürüstlük nedeniyle *Ewing Petrol*'ü yönetmede başarılı olmuştur. Fakat özellikle bu ikisinden hiçbiri soyu temsil etmemektedir: Petrollerin sürekli J.R.'ın mülkünde ve *Gary*'nin çiftlik arazisi üzerinde kalması zorunluluğu gündemdedir. *Bobby*, *Ellie*'ye daha yakındır. Her ikisi *Barnes*'lar ile daha sıkı bir ilişki kurma taraftarındırlar. *Ellie*, *Digger* ve *Barnes*'in geçmişteki beraberlik ve dayanışmalarını unutmamıştır. Bir kabul töreninde her ikisini barıştırmak ister. *Bobby*, *Ellie*'ye daha yakın olduğu halde *Jock*'ı da temsil etmektedir. O, bir takım hak-sızlıkları bildiği halde yine de sağduyulu davranarak *Ewing Petrol*'ü savunur. Hepsi bu kadar değil tabii: *Bobby*, aynı zamanda *Southfork* atalarının adeta bir prototipidir. *Ellie*'nin ihanet ettiği verilmiş söze *Bobby* saygı duymaktadır. Bu nedenle o, J.R.'ın Southfork'ta yeni kuyu açma girişimi ile ilgili marifeti ve çiftlik üzerinde koydurmuş olduğu ipoteği ele verir. Ayrıca o, Vietnam'a savaşa gitmek suretiyle soyun yaratıcı yeteneklerini coğrafi ve sembolik olarak kanıtlar: Vietnam savaşı, Hintlilere karşı Southfork'lu atalarının mecbur oldukları, üstelik *Jock*'ın da savaşmış olduğu dünya savaşları arenasında Batı zaferinin bir çe-

şitidir adeta. Görüldüğü gibi *Bobby, Ewing* soyunun onurlu bir temsilcisidir.

Üç kardeş dizinin şifre ve ahlakını çözmemizde yardımcı olan bir sacayağı görevi görmektedirler. O nedenle sacayağını meydana getiren bu üç kutup anne-babalarına yakınlık ve uzaklık durumlarına göre farklılaşırlar: J.R. babasına Gary annesine daha yakındır, Bobby ise her ikisini ortalamaktadır. Ayrıca onlar meşru oluşlarına göre de sınıflanırlar ki bu ölçüte göre tek meşru olan kişi Bobby'dir. Bu durum şöyle şematize edilebilir:

Dikey eksen : Soyun değeri

Yatay eksen : Soyun hısımlığı

Burada dizi bize soyun iki meşru temsilcisi olduğunu, kalan üçüncü kişinin ise ne uzak ne de çok yakın olduğunu gösterir.

Evlilikle ilgili ailedeki değişimde bir istisna bulunmaktadır: "Bobby tamamıyla yalnız yükselmiştir. Şimdi ben kendisi için aynı zamanda bir şans olan bu durumu geriye dönerek tekrar gözden geçiriyorum. Onun ikinci şansı kendi karakterine uygun bir eş bulmuş olmasıdır. Diğer ikisinin durumu böyle değildir" der Ellie, Pamela'ya. (*Dallas*, s. 192).

Soyun evlilik kurumu açısından üst üste binişmesi Dallas'a özgü bir gelişmedir. *Levi-Strauss*'a göre "Bir evlilik yapma durumunda olan bir erkek bunu gerçekleştirme işinde bir aracı erkeğe ihtiyaç duyar. Buna en uygun kişi baba veya erkek kardeşten biridir."³ Dallas işte bu genelleme ile uğraşmıyor, ancak sözkonusu genelleme özel bir düzensizliğe uygun düşüyor.

Üç kardeş te evlendi, fakat üçünden hiçbirinin evliliği aynı değerde olmadı. J.R., Sue Ellen ile güzelliği ve kamuoyundaki şöhreti için evlendi. Bilindiği gibi Sue Ellen Teksas güzeli seçilmişti. Fakat J.R. zamanını Sue Ellen'i eve kapatmak ve onun üzerine metres tutmakla geçirmeyi tercih etmiştir. Açıkça görüldüğü gibi bu evlilik denk olmayan bir beraberliğe dayanmaktadır. Gary annesinin iradesi ile Maureen ile evlendi. Fakat Gary ethilen bağımlısıdır. Bu nedenle zehirlenmeden kurtulma

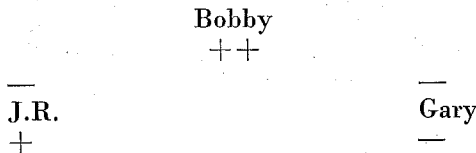
3 Lévi-Strauss (Claude): *Anthropologie Structurale II*, Paris, Plon, 1972, p. 104.

için kür uygulamak üzere karısından çok erken ayrılır. Kürden evine döndüğünde ise karısının J.R. ile olan ilişkisini öğrenir. Bu gerçek karşısında *Maureen*'den ayrılır ve *Dallas*'ı da terkeder. Bu evliliğin de denk olmayan bir beraberlik olduğu ortaya çıkıyor. Ceza olarak bu çiftlerden hiçbirinin meşru bir çocuğu olmayacaktır. Bu çocuklar, üzerlerinde gayri-meşru oluşun lekelerini taşırlar: Junior J.R. babasından kendine intikal eden *neuro-fibromatose* (lifli ur) hastalığı taşımaktadır. *Ewing* soyunun ilk gayri-meşru çocuğu *Lucy* ise zorlandığı gibi bir erkek çocuk değil, kız çocuğudur.

Bobby'e gelince, mutlu günlerin gelişimi sonucu *Pamela Barnes* ile evlendi. Bu olumlu bir beraberlikti çünkü *Bobby* erkek kardeşlerinin arasında tam bir denge konumundadır: *Gary* ve *J.R.*'a karşılık o yalnızca karısı ile yaşadı, karısından başka bir kadınla yatmadı. O halde, *Bobby* ve *Pamela*'nın beraberlikleri meşru, *J.R.* ve *Sue Ellen* ile *Gary* ve *Maureen*'in beraberlikleri ise gayri-meşrudur.

Gayri-meşru olan bu iki beraberliği meşru olandan ayırmak gerekir. Bunların ilki *Ewing* soyuna yabancı bir kadınla evlenmiş olan *Gary*'dir: O ne çiftlik ne de petrole uğraşmıştır. Evlilik onun yaşamını önemli ölçüde değiştirmedir. *Gary*'nin ikinci kaybı karısından ayrı yaşamasıdır. Onun evliliğini bu uzaklaşmalar karakterize etmektedir: Bir yandan karısından, öte yandan soyundan uzaklaşma. Mantıksal olarak *J.R.* ve *Sue Ellen* beraberliği vaktiyle dolaylı kanıtlara sahip zina örneği bir beraberliğin konusu olan çok büyük bir yakınlığın damgasını taşımaktadır. *J.R.*'ın en önemli iki metresi onun baldızdır: Herşeyden önce kendisine bir çocuk (*Lucy*) verecek olan *Maureen*, erkek kardeşinin karısıdır. Sonra *Kristin* kendi karısının kardeşidir. Bu iki birliktelik basit aldatma ve aldatılmalardan farklı bir şeydir. Aynı aile içinde geçerli olan ilişkiler kadar yasaktır. *J.R.*, evlilik kurumuna ilişkin değişme problemini kendilerine yasak olan soyun kadınlarını alarak ve karşılığında onlara hiçbirşey vermeyerek düzenler. *J.R.*'ın ilk cinsel girişimi onun yasak ilişkilerini de belirlemektedir: Onun ilk cinsel deneyi annesinden yaşlı bir kadınla gerçekleşmiştir.

Her üç kardeş tarafından gerçekleştirilen ilişkiler aşağıdaki biçimde şematize edilebilir:

Dikey eksen : Evliliğin değeri

Yatay eksen : Evlilikte yakınlık (hısmınlık)

Görüldüğü gibi Bobby evlilikte hısmınlık açısından ne çok yakın ne de çok uzak-tarafsız- bir konumdadır, oysa J.R. ve Gary oldukça uzak bir o kadar da yakın bir konumdadırlar. Dizide bu evlilikler, evliliğe ilişkin değişmeler açısından ortak görüntüye sahiptirler. Hikayenin takibeden bölümleri Ewing ve Barnes'lar arasında temel huzursuzluğu (anlaşmazlığı) giderme girişimidir.

İletişim kopukluğunu alman kadınların karşılığında hiçbirşeyin verilmeyişi karakterize etmektedir. *Jock Ewing*, *Ellie Southfork*'u *Digger Barnes*'tan karşılığında hiçbirşey vermeksizin almıştır. *Ewing* kardeşlerden herbiri *Barnes* soyu ile evliliğe ilişkin etkileşimde farklı tutumlara sahiptir. *Ewing* soyu, geçmişteki tüm olumsuzlukları gidermek amacıyla yeni girişimler yapmak zorundadır: *Bobby*, *Barnes* soyundan olan *Pamela*'yı alır. Not edelim ki, burada yeni bir elde etme sözkonusudur. *Pamela*, *Bobby*'e ne *Cliff*, ne de *Digger* tarafından verilmedi. Vakiyle bu gelişme, *Ewing* ve *Barnes*'lar arasında ayrıcalıklı ilişkilere sahip bu nedenle de uzlaşma yanlısı olan *Ellie Ewing* tarafından desteklenmiştir. Bu durum başlangıçtaki huzursuzluğu gidermeğe imkan vermektedir (...). *Pamela*'nın gebeliği onuruna verilen partide *Ellie*, *Jock* ve *Digger*'ı toplar: “Şimdi siz ortak bir hazineye sahipsiniz (...) *Pamela*'nın çocuğu” (*Dallas*, s. 326). Fakat aralarındaki acımasız kan davası hüküm sürmektedir, o nedenle *Jock* ve *Digger* uzlaşamazlar: “Kızım senin yanında (...) Oğlumu ve karımı da benden aldın. Bu gidişle torunlarımı da mı alacaksın?” (*Dallas*, s. 327) diyerek *Jock*'a sitem eder.

Aileler arasındaki bu problemin giderilmesi çok zordur: O kadar ki *Bobby Barnes*'lar ile tekrar etkileşim kuramadığı için dizinin sonuna doğru *Dallas*'ı terketme kararı alır: “Babasına zorla sahip olduktan sonra evlatlarına da çocuklarına da sahip olmak, işte bu fazla” (*Les Maitres de Dallas*, s 335) diye adeta haykırır.

Gary, gıyabında yapılan evliliği inkar eder: Bu yüzden her iki aile arasındaki huzursuzluğun giderilmesi konusunda bir çaba sarfetmez. Onun karısı her iki aileye de yabancıdır. Üstelik terketmesi nedeniyle kendi ailesini de tam olarak tanımamaktadır. *J.R.* gösteriş için yaptığı evliliği yadsımaktadır: O, ailenin çıkarlarına aşırı ölçülerde bağlıdır, bu yüzden de *Pamela* ile *Bobby*'nin evliliğine şiddetle karşı çıkmaktadır: “Onların karı-koca oluşlarını yıkıp işin içinden sıyrılmak gerekir” (*Dallas*, s. 165) düşüncesindedir. Bu yüzden *Pamela*'nın sözkonusu partisinde

Pamela'ya saldırır, onun çocuğunu düşürtür, böylelikle ortak bir torunla gelecek olan muhtemel bir barışı da engellemektedir. Gary ve J.R. soylarına karşı az çok bir yakınlık ölçütü olan evlilik konusunda karşıt bir duruma girerler. Bu yardım, J.R.'ın gayr-i meşru ilişkilerine yatkın karakteri konusundaki hipotezimizi desteklemektedir. O halde, Ewing kardeşlerden biri kutuplardan herbiri ile sürekli aynı üçgeni paylaşırlar:

Gary : Evliliği yadsmakta, ailesi ile arasındaki mesafeyi açmaktadır.

J.R. : O da aşırı hısmınlık nedeniyle evliliği yadsmaktadır.

Bobby : Evlilik kurumuna sadıktır. Bu da Barnes ailesi ile kendi ailesi arasındaki ilişkileri dengelemektedir.

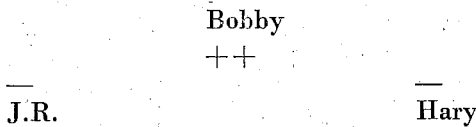
Evlilik konusunda Barnes ailesinde mukayeseye elverişli bir durum bulunmaktadır. Bobby Pamela'ya, J.R., Cliff'e ve Gary Digger Barnes'a uygun dümektedir. Pamela, Ewing soyu ile evlilik alışverişini kabul eder. Bobby ile evlenir ve Ewing çıkarlarına hizmet etmekten çekinmez. Bu çerçevede o Ellie'ye bahçe işlerinde, Lucy'ye de okul konusundaki problemlerinde yardımcı önerir. Cliff Pamela'nın bir Ewing ile evliliğine karşıdır. Dahası o, J.R.'ın karısı Sue Ellen'ı kaçırmak ve ona junior J.R.'ı vererek bu evlilik ilişkisini kökten sarsar. Evli olmaması nedeniyle baldız olan Sue Ellen bu yasak ilişkinin ortasında olarak evlilik ilişkisinin olumsuz ve ibretlik boyutunu meydana getirir. Karşılıksız ilişki böylelikle de dengelenemez. J.R. ve Cliff arasındaki benzerlik yeteri kadar açıktır. Her ne kadar düşman olsalar da aynı tryptique (üç kanatlı tablo) kutbu temsil ederler: Saf soy ile ileri derecede akrabalık ve bir başka soy ile evlenmeme arzusu. Böylelikle ortak metreslerden biri Cliff'a şunu söyler: "Neden J.R. Ewing'ten farklı olduğunu söylüyorsun? Sen ondan daha iyi mi düşünüyorsun?" (*Dallas*, s. 249). Sonuç olarak kütşaklarda hafif bir dönüşüm başgösterir. Bu itibarla Gary, Digger'a daha uygun bir görüntü verir. Onların her ikisi bir yabancı ile evlendiler ve evlendikleri eşlerinden ayrıldılar.

Burada 'ahlak' meşru bir beraberliktir, konusu bir ailede tek eşli bir etkileşimdir: Yabancı biri ile ve yasa dışı (gayr-i meşru) ilişkiler bu yasal ilişkiyi inkar ederler. Bu tek eşli evliliğin (monogomi) inkarında karşılıksız verme ve özgeciliğin de inkarı yatmaktadır.

İncelememizin bu noktasında *dizi ahlakının merkezinde* görünen ancak pek farkında olunmayan bir konuya el atabiliriz: *Para ve onun sağladığı iktidar*. Bu beklenildiği kadar yankı yapmadı. Ailevi ilişkilerin

çıkış noktası olan para ve iktidarı meşru ya da gayr-i meşru nitelikli tüm aile çeşitlerinden ayırmak gerekir. Klanlık dayanışmanın egemen olduğu ve evliliğe ilişkin meşru etkileşimlerin olduğu ailede para bu ilişkileri bütünüleyici olarak ahlaki bir işleve sahiptir. Ancak para ailedeki meşru ilişkilerin inkarı çerçevesinde bir işleve sahip olduğunda kötüdür, gayr-i ahlakidir. Eving ve Barnes'lar arasındaki anlaşmazlığın temelinde evliliğe ilişkin olumsuzlukları körükleyen evliliğin meşru etkileşimlerinin inkarı bulunur. *Jack Ewing, Digger Barnes*'tan yalnızca *Ellie*'yi almakla kalmadı, tüm zenginliklerini de aldı. Bu olumsuz etkileşim, zenginlikleri eşit olmayan bir biçimde paylaştırmaktadır: Barnes ailesi yoksul, Eving ailesi ise zengindir. Eving'ler içinde de petrol yönetimini elinde bulunduran J.R. çok zengin, Gary ise aksine hiçbirşeyi olmayan biridir. *Bobby, Karun* gibi bir zenginliğin göbeğinde olmasına rağmen JR kadar zengin değildir. Bu zengin erkek, fakir bir kızla evlenir. Bobby'nin Pamela ile evliliği böyle bir evliliktir. Çünkü Evingler zengin, Barnes'lar ise yoksuldur. Erkek te kız da zengindir: JR ve Sue Ellen'in evliliği böyle. Gray ve Maureen'in evliliği ise iki yoksul gencin evlilik örneğidir. Üstelik JR ve Gary, Barnes ve Eving aileleri arasında zenginliklerin dağılımında bir denge çabası gütmeyiz. Gary zaten bu problemle zihnini yormaz.

Çok sayıda kişinin emeğini satın alan JR bu emeğin karşılığında gerekli parayı harcamaz, onun amacı başkalarına ait olsa da zenginlikleri yığmaktır. "Kaç!" der J.R. Pamela'ya: "biz bu en iyi hikayeyi düzenlemek ve bir skandalı önlemek için mutabıkız. Fakat güzelim, siz dışımızdaki bir şey için ısrar ederseniz sırtımızdaki gömleği paylaşırım" (*Dallas*, pp. 161-162). Meşru paradır ki, iki aile arasında ve aynı ailedeki olumlu değişimlere hizmet eder. Zenginliği temsil eden temel yapı aşağıdaki biçimde şematize edilebilir.

Dikey eksen : Yasal zenginlik

Yatay eksen : Niceliksel zenginlik

Bu şema önceki ile aynıdır. Bobby, niceliksel olarak ve değişme üzerinde temellendirilen yasal bir zenginliği elinde bulunduran bir ahlaki kutuptur. Gary ne para ne de belli bir yasallığa sahip olamadı. JR ise olumsuz ilişki ve kokuşmuşlukla biriktirilen kara paraya sahiptir.

Dahası var: Dizi bir efsane gibi bütünleyici olan ve kendi aralarında farklı materyaller ile yapılanmaktadır. Ailesel ilişki ve zenginliğin incelenmesinden sonra sıra *Dallas*'a temel olan ahlakın öğelerini incelemeye geldi. Bu öğeler yapının daha çok bilinmeyen bölümünü meydana getirirler. Öykünün kökeninde çiftlik vardır. Bu çok açık biçimde doğal öğeyi belirtmektedir: Toprak (arazi). Bu öğe, öykünün merkezi öğelerinden biridir. Sam Southfork ölmeden önce burayı kurtarmak istiyor: "Topraklarımız (...) orada kuyu açmak isteyenler var... Burası babanın toprağıdır (...) Onlara bu konuda fırsat verme. Onlara bunu yaptırmama konusunda bana söz ver" (*Dallas*, pp. 8-9). Jock ailesel ilişkileri bütünleyici merkezi karakterin altını çizerek, "Hayatta iki şeyden önemli gerçek yoktur: Aile ve toprak" demektedir. (*Les Maitres de Dallas*, s. 29)

Çifte düzensizliği bu değerlendirmemizin başlangıcında merkezi öğe konusunda inceledik: Soyun yıkılışı Ellie ve onun babası arasında toprak kaybına denk düşer. Digger, çiftliği Derrick'lerin bir arazisi haline dönüştürür. Aynı şekilde Jock ve Digger arasındaki iletişim kopukluğu toprak konusuyla ilgilidir: Jock Digger'ı kovarak ve Ellie ile evlenerek çiftliği kendine mal eder.

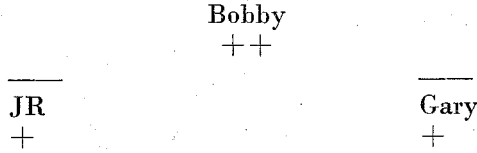
Toprak pozitif öğeyi meydana getirir. Pozitif öğeler ise hikayeyi koruma işlevine sahiptirler. Değişimin tekrar kurulması gerçek toprağın korunması olarak varsayılmaktadır. Böylelikle Bobby, toprakla özdeşleşir: "Sen, Bobby" der ona annesi, "çiftlikle meşgul olduğunda daha çok mutlusun. Kaldı ki onunla severek meşgul oluyorsun" (*Les Maitres de Dallas*, s. 349). Barneslar ile tekrar iletişim kurmak için arazinin bir kısmını onlara ödün olarak verir. Şimdi, aralarındaki karşıtlık konusunu ve toprağa göre olumsuz boyutu belirleyen doğal iki öğeyi bulmak söz konusudur.

Bu diğer öğelerden ilki kuşkusuz petroldür. Petrol, toprağın bir numaralı düşmanıdır. Bu durum açıkça Sam Southfork tarafından ifade edilmektedir. J.R. Eving bu anlamda petrollerin yöneticisi olarak toprağa karşı olan olumsuz bir kahramandır. Petrol zararına olan antlaşmaları örtbas etmek için araziye ve çiftliği ipotek eder, üstelik Southfork sınırları içinde kuyu açma girişiminde bulunur. Her iki durumda petrol adına toprağı pazarlar. Bobby ise onun toprağa verdiği ziyan karşısında engelleyici olur.

Gary ile özdeşleşen son bir doğal öğe kalır. Mantıksal olarak petrol gibi fakat petrolün tersine -suya benzer- bir öğe söz konusudur. Bu öğe dizideki örneğiyle 'alkol'dür. Gary etyliklidir ve içki onun başlıca uğraşdır (...).

Toprak, Southforkla özdeşdir. Southfork'a özgü bu orijinalite (özgünlük) yine Southfork'a özgü bir akrabalığı da oluşturan en önemli etkidir. JR, Southfork'un tüm kadınlarını elde etmek ve petrolü ele geçirmek ister (...).

Avignonlu kızda olduğu gibi dizi toplumsal kategorileri ve bunlardaki kadın ve mal ilişkilerini, kategorik öğeleri ve coğrafi kategorileri işler. Bu, öykünün en karakteristik bir tarzıdır. Aynı şema, dizideki doğal öğeleri işlev olarak bize göstermektedir.

Dikey eksen : ögenin meşruluğu (yasallığı).

Yatay eksen : Chtonien ögeye göre hısımlık.

Belirtelim ki Bobby sürekli doğal düşüncenin olağanüstü sonucudur. O, büyük bir istek ve heyecanla toprakla uğraşmaktan mutludur, ve bunda da oldukça başarılıdır. İlginçtir petrolle uğraşmada da aynı istek ve başarı sözkonusudur. Ona özgü bir dialektik: bir anlamda petrol top-rağı inkar ediyor ancak tersi olmuyor.

Barnes ailesinde şimdi şemamızı uygulayabiliriz. Bobby'nin karısı Pamela toprakla özdeşleşir. O, ethylik değildir üstelik petrolle ilgilenmediğini de açıkça belirtir. Buna karşılık Pamela çiftlik hayatını sever, ata binmeyi öğrenir, görünmesiyle iyi ilişkiler kurar. Cliff'e gelince bütün zamanını petrol kuyularını geri almak için Evinglerin yanında geçirir. Bu konuda iki fırsat yaratır: Petrol imtiyazları büro direktörü, *Eving Petrol*'e mülkiyetinde olduğu topraklar üzerinde kuyu açma izni sağlar. Digger, nihayet petroldeki başarısızlığından sonra 'ethylique' olur ve Dallas'ı terkeder. Güney Amerika ve Avrupa'da onun izine rastlanırsa da aşım alkol almaktan dolayı kısa bir süre sonra Dallas'a dönmeden ölür.

Burada betimlenen ahlak toprakla yüzyüze olan dürüst bir soyun muhafazasına uygun düşer. O bizim çıkış noktamızdır ve iletişim ile ahlakın kaynağını teşkil eder.

Evlilik ve soy değişimi ile zenginlik ve doğal öğeler (...) öykünün temel bileşimlerini meydana getirirler. Aksine ifadede sınırı tekrar gösterebilmek mümkündür ki bu sistemin bağlantısıdır: Doğal öğeler, zenginlik, soy, evlilik, iletişim. Böylelikle alkol, kusurlu evlilik ilişkisinin

ve zenginliğin yokluğu ile paralel gider. O, aşırı bir uzaklaşmayı işaret etmektedir: Alkol, topraktan uzaklaştıran bir içecektir. Bu sistemin bağlantısı güçlü ve zengin olan petroldür: Petrol topraktan çıkmaktadır ama az ya da çok oraya karışmaktadır. O, bizi yaratılışa götüren bir çeşit balçıktır ki, toprak ve su bu çağda henüz ayrışmamıştır. Yaratılıştta (evrenin başlangıcında) henüz evlilik ilişkisi de yoktu. Petrol gayri-meşru ilişki yctkinliğini temsil etmektedir. Aşırı akrabahkla ise evliliğe ilişkin bir değişimin yokluğunu işaret etmektedir. Tıpkı toprağın en yakını olan petrol gibi.

— IV —

Buraya bir nokta koyalım. O tikel bir durumdur, ancak "Dallas ahlakı" konusunda düşünceleri ifade etmeğe imkan vermektedir. Bu ahlak, kötü kılavuzların toplamından daha uygun düşen iyi bir kılavuzu içerir ve iyi bir kılavuz ise tam kötülüklerin ortasında belki de tüm umutların kesildiği bir aşamada beklenildiği gibidir.

- *Evlilik ilişkileri ve soy (nesep) zincirine gelince*: Herbiri aynı zamanda anne-babalarına uygun olarak iş görmek zorundadırlar, ancak ne yalnız ne hiçbirini. Herbiri komşu, akraba bir soy ile evlenmek zorundadır.
- *Zenginliğe gelince*: Herbiri soy yoksulluğunu zenginlikleri ile değiştirmek zorundadır.
- *Doğal öğelere gelince*: Herbiri toprak (çifilik) ile bağlarını sürdürmek zorundadır.

Daha mürekkep (bütünsel) bir açıdan "Dallas Ahlakı" değişme kuralının kanıtlanmasıdır. Bütün özveri (fedakarlık) bir karşı fedakarlığa eşlik etmektedir. Bu olgu büyük bir 'gösteriş ahlakı'nı mümkün kılmaktadır. Öte yandan ahlaki kutuplar, ahlaki ve ahlaki olmayan tablo aynı şeyi betimlemektedir: Yapılması gereken ve gerekmeyen konular, ya da farklı konular (evlilik ilişkisi, zenginlik, doğal öğeler) bu davranışları bütünleyicidirler: Petrolün ve aşırı zenginliğin yol açtığı gayri-meşru ilişki.

Farklı ahlaki değerler tablomuzdaki kutupların birbirinde belirtilebilirler:

Ahlak

Ahlaksızlık

Ahlak dışı (töre dışı)

Bobby gerçekte değişmeyi yeniden kurmada araştırmacı olmakla son derece ahlaki bir davranışa sahiptir. JR ahlak dışı (immoral) bir davranış

nısa sahiptir: O, olumsuz değişme hedefine sahiptir. Gary de sonunda ahlak dışı bir tutuma büründü, çünkü o değişimi yeniden kurmak için çaba sarfetmedi, bu nedenle kendi ahlakının erdem ve anlamını yitirdi.

Bu ahlak Teksas'ın güncel durumuna tıpatıp uymaktadır. Dallas, bir başkann; adalet ve dürüstlüğün öldürüldüğü bir şehirdir. Teksas benzersiz bir yer olarak birleşik devletlerin dünü ile bugününü şahsında toplamaktadır. Batı'nın ve çiftliklerin fethi ile geçmiş; petrol ve dünya ilişkileri ile bugünü. Böylelikle bu diziye bakarak; Amerikalılar toplumlarının yaratılışını tekrar yaşarlar: Ahlak henüz kendini göstermeyen ah-laksızlığa karşı baskı gücüne sahiptir. Böyle bir evrensel ahlak da vardır. Evlilik kurumunda maddi öğeler ve özgecilik evrensel olan boyutlardır. Bu durum çok farklı kültürlerde Dallas'ın neden kabul gördüğü hakkında bir fikir verebilmektedir. Dallas'ın bu başarısı iktidar ve zorlama bir hümanizmanın olduğu kapitalizmin savunuculuğunu yapan bir ideolojik yabancılaşmayı işaret etmiyor. Belirtelim ki zaten bu ideoloji daha önce belirtilen ahlakın bir parçasıdır. Dizinin olumsuz (kötü) kahramanı fakat merkezi adamı JR'in davranışlarından şu sonuç çıkmaktadır: Dizi, tüm öteki çağdaş Birleşik Devletler için daha çok eski efsanelerin bir tepkisini meydana getirir.

— V —

Daha önce ortaya konulan irdelemeler (tahliller) söz sanatının (rhé-torique) in basit oyunları değildir. Herşeyden önce, gerçekte oyun vardır ancak, onlar daha çok modern televizyon dizileri ve çok eski efsanelerde görülebilir, insanın sürekliliği gibi ve en az bir anlama sahip olabilen önerme olarak yerleşen bir mesajı içselleştiren öykünün bu tarzını ciddiye almaktan ibarettirler. Nihayet, bizi retorikten uzaklaştıran ve ortak düşünceyi açıklayan bir dereceye kadar katı formel modelleri kurmayı deneyebiliriz.

Dizinin temel yapısı ve bu yapıdan hareketle dizinin tüm olayları üçlü olarak gelişmektedir. Böyle bir yapının özellikleri diğer ikisi ile görüşen üç kutuptan herbirinin ilişkilerinde bulunur. Bu ilişkiler ortak mantığın belirlenmesinde yardımcı olurlar. Biz üçlü yapının mantıksal kurallar ile nasıl etkileşim halinde olduklarını göreceğiz.

Sözkonusu kutuplar tamamen tartışmalı olan tarzı meydana getirirler. Bu üç şeyden biri: Ahlak, ah-laksızlık, ahlak dışılık. Ancak belirtilen bu karakterlerden iki ya da üçü sadece birinde toplanır. Tümünün aynı kişide toplanması mümkün değildir. Bu üç karakterin dışında başka bir özellik mevcut değildir.

Kutuplar arası ilişkiler iki ya da daha fazla kompleks ilişkilere yük-
selir. Mantıksal olarak aksine daha organize olmak zorundadırlar: Aynı
zamanda ahlaksız ve ahlak dışı olabilir ama bütünüyle ne onlardan biri
ne diğeri ya da ahlaki olamaz. Fakat dizi sık sık bize mantığın yanıldığı
durumları da sunmaktadır⁴.

Ahlak dışı/ ahlaksız karşıtlıkları bazan çelişkili ilişkilere sahiptir:
Öykü bu iki davranış dışında üçüncüsünün mümkün olmadığı inancına
zorlamaktadır. Bunun en güzel örneği öykünün sonunda verilmektedir:
kendi bakış açısı ve değer yargılarıyla JR'a üstünlük kuramayan Bobby,
Southfork'u kardeşi Gary gibi terketmek zorunda kahr. Bununla birlikte
yapı ikili kalmıyor. O andan itibaren üçüncü bir yol mümkün olduğu
halde Bobby tekrar Southfork'a döner. Böylece öykünün mantığı bu can
sıkıcı ilişki ve çelişkiler arasında gelişir.

Bu can sıkıcı ilişki tek değildir. Ahlak/ ahlaksız kutuplar karşıt
olarak organize olurlar. Önceki örnekte Bobby, JR gibi davranış göster-
meğe razı olmaz. "Ben JR ile aynı çatı altında oturamam" (*Les Maitres
de Dallas*, p. 334) demektedir. Zaten petrolün JR'ı karakterize eden do-
ğal öge olduğu hatırlanır, fakat o Bobby'nin de aksiyon (eylem) alanın-
dadır. Kaldı ki aksi gerçek değildir: Toprak petrolü içine alır. Yeni du-
rumda öykü birbirinden diğeri çok sayıda pasajlar sunmaktadır:
Bazen içiçe birbiriyle kaynaşan, bazan da tam karşıt.

Sonunda dizide kullanılan karşıtlıklar mantıkçılar için mevcut ol-
mayan fakat anlambilimcilerin çok iyi bildikleri karakteristikleri sunar-
lar: karşıtlıklar arasında yalnızca iki karşıtlık kadın erkek ilişkilerinde
olduğu gibi çatıştıklarında kademeli olmayabilir ya da araçlar "büyük"
ve "küçük"⁵ karşıt kutuplar arasında farklı boylar gibi. Birlikte yaşa-
dıklarında kademeli olabilirler. JR ve Gary arasındaki karşıtlık bir dizi
kademelenme ile belirlenir: Çok ya da az akrabalık, çok ya da az
zenginlik yeni baştan öykünün mantığını oluştururken kademeli ya
da kademeli olmayan bu iki karşıtlık tipleriyle öykü gelişir. Bobby ba-
zan uç kategoriler arasındaki terimi bir araç olarak betimler. Örneğin
yoksulluk ve aşırı zenginlik arasında ortalama zenginlik gibi (...).

Böylelikle ideolojik sistemler arasında üçlü bir sistem ya da savu-
nulmaz aşınlar arasındaki bir ideal konusunda ve sistemin tam ortasın-
da duraksayan (tereddüt eden) çifte eğilim bulunur. Yalnız ikili sistem
ya da aşınlar yasaldırlar, onlar alanı aracı bir kategoriye bırakmazlar.

4 Cf. Baier (Michel), "Claire et ses langages", these de doctorat de 3C cycle, IEP de Grenob-
le, 1983, p. 246 a 258.

5 Lyons (John): "Éléments de Sémantique", Paris, Larousse, 1978, p. 219.

Önceki tüm durumlarda biri diğerine karşıt görünen pasajlar açıklanan düzeylerin (ailesel ilişkiler, zenginlik, doğal ögeler) çakışması ile yapının tumturaklı oluşunda etkendirler. Bu tumturaklı uslubun hedefi, yalnızca mesajın kabulü ihtimalini artırmak değil, mesajın öğelerinin herbirinin arasındaki nüansları da sokuşturmaktır ki bu nüanslar çok boyutlu benzersiz bir ahlaka başvurmağa imkan vermektedir.

Kurduğumuz üçlü modeller kesin bir biçimsel değere sahiptirler: Biz üç terim arasında varolan mantıksal ilişkileri farklılaştırdık ve belirledik, bu çerçevede farklı mantık tiplerini birleştiren yapı tarzını inceledik (...).

Bununla birlikte bizim modellerimiz matematiğin nicelikselliğinden uzak olmaları nedeniyle iyidir (...) Herşeyden önce yapı niceliğe uygun olduğu halde biz ancak onlar arasındaki bu nitelikleri karşılaştırarak niteliksel tarzı karakterize ediyoruz. Sözelimi zenginlik için nicelik çok büyük ya da çok küçük ölçülere sahiptir. Burada farkların ölçüsü sorun değildir.

Modellerimiz ile fonetik yapılar arasında (*Jakobsen* tarafından günümüze kadar) konulmuş kesin bir benzerlik vardır. Ayrıca sesler, ağzın açılış derecesini sestem daha açık (ses / i /) ya da daha kapalı (ses / u) biçimde değiştirerek konu kategorileriyle farklılaşırlar⁶. Bununla birlikte bu olgu zorunlu yanılmayı içermemektedir. Şayet niteliksel matematik kurulabilirse en baştakiler⁷ bu nicelikselliğe ve çok basite indirgenen bir mantığın da önüne geçen bir biçimselliğe açılacaktır.

SONUÇ :

Dallas'ın ahlaki üzerine kendi kendimize soru sormak, *JR*'ın çevirdiği dolaplardan ve Televizyon izleyicilerinin fırtına ve çalkantılarından bizi uzaklaştıracaktır. Bu ahlakın irdelenmesinin izlenimlerden başka birşeye dayanması ve üst düzeyde fakat değersiz bir stil araştırması olmaması istenirse, zorunlu olarak başlanılan noktaya dönülmüş olur. Çünkü *Dallas*'ın başarısı kendimizi onunla ilgili olan beğeni ve görüşümüzden değil, *Dallas*'ın ahlakının ve dokusunun evrenselliğinden ileri gelmektedir.

M. BAİER

6 Jakobsen (Roman): *Essais de Linguistique general*, Paris, Ed. de Minuit, 1963, p. 137 et ss.

7 Blanche (Robert): *Structures intellectuelles*, essai sur l'organisation systématique des concepts. Paris, Vrin, 1966, p. 23 et ss.